

Research Paper

The effect of audit quality on the relationship between environmental, social and governance (ESG) disclosure and dividend policy

Ali Hasanzadeh¹, Zoleikha Yarmohammadi²

¹Faculty Member of Accounting, Raja University, Qazvin, Iran
A.hasanzadeh@raja.ac.ir

²M.A. in Accounting, Raja University, Qazvin, Iran
Yarmohamadiiii395@gmail.com (Corresponding Author)

Received: 2024/01/18 Accepted: 2024/03/24

Abstract

Today, with the increase in public awareness, the expectations of non-financial reporting have gradually increased, and it is expected that society's pressures will lead to an increase in non-financial reporting. In the current research, the relationship between governance, social, environmental and dividend payment of the company with the moderating role of audit quality has been studied. A sample consisting of 149 companies present in the stock exchange during the years 2012 to 2021 were selected using the systematic elimination method. In this research, it has been investigated how governance, social, and environmental disclosures affect the company's dividend payment and whether audit quality moderates the relationship between governance, social, and environmental disclosures and the company's dividend payment. Data panel method and EViews software were used to estimate the research model and test the research hypotheses. The results of the research show that governance, social, and environmental disclosures have a positive and significant effect on companies' dividend payments. Also, audit quality has a significant moderating role in the relationship between governance, social, environmental disclosure and company dividend payment.

Keywords: Environmental social governance disclosure, Dividend payment, Audit quality, Tehran Stock Exchange.

 10.22034/PSAB.2024.194399

تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی (ESG) و سیاست سود سهام پرداختی

علی حسن‌زاده^۱، زلیخا یارمحمدی^۲

^۱ عضو هیئت علمی گروه حسابداری، دانشگاه رجا، قزوین، ایران

A.hasanzadeh@raja.ac.ir

^۲ کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه رجا، قزوین، ایران

Yarmohamadiii395@gmail.com (نویسنده مسئول)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۰۵

چکیده

امروزه با افزایش آگاهی‌های عمومی، به تدریج توقعات از گزارشگری غیرمالی نیز افزایش یافته است و انتظار می‌رود فشارهای جامعه، به افزایش گزارشگری غیرمالی منجر شود. در پژوهش حاضر به مطالعه ارتباط افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام شرکت با نقش تعدیلگری کیفیت حسابرسی پرداخته شده است. نمونه‌ای مشتمل بر ۱۴۹ شرکت حاضر در بورس اوراق بهادار طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰ با استفاده از روش حذفی سیستماتیک (غربالگری) انتخاب شده‌اند. در این پژوهش این مسأله مورد بررسی قرار گرفته است که افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی چه تأثیری بر پرداخت سود سهام شرکت‌ها دارد و آیا کیفیت حسابرسی ارتباط بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام شرکت را تعدیل می‌کند. از روش پنل دیتا و نرم‌افزار EViews برای برآورد مدل پژوهش و آزمون فرضیات پژوهش استفاده شده است. نتایج پژوهش بیانگر آن است که افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی، تأثیر مثبت و معناداری بر پرداخت سود سهام شرکت‌ها دارد. همچنین کیفیت حسابرسی نقش تعدیل‌گر معنی‌داری در رابطه بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام شرکت دارد.

واژگان کلیدی: افشای حاکمیتی اجتماعی زیست‌محیطی، پرداخت سود سهام، کیفیت حسابرسی، بورس اوراق بهادار تهران.

۱. مقدمه

تغییرات در دیدگاه‌های اجتماعی و حسابداری، با رشد دانش و اطلاعات و روش‌های مقداری و علوم رفتاری ترکیب می‌شود تا با شتاب، حرفه حسابداری کنونی را تحت تأثیر قرار دهد. بنابر شواهد موجود، بیشتر دارایی‌های شرکت‌های موفق را، دارایی‌های نامشهودی مانند سرمایه‌انسانی تشکیل می‌دهند. با این حال تعداد کمی از شرکت‌ها، اطلاعات تفصیلی راجع به این منابع منتشر می‌کنند. همواره استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی خواهان اطلاعات متفاوتی در ابعاد مختلف عملکرد شرکت‌ها می‌باشند و گروه‌های مختلف کارگری و حافظان محیط‌زیست، فشارهای متفاوتی را در جهت ارائه اطلاعات کاربردی در زمینه‌های مختلف به شرکت‌ها وارد می‌نمایند. این موضوع سبب پیدایش جنبه‌های جدیدی در گزارشگری مالی و غیر مالی شرکت‌ها تحت عنوان افشای اطلاعات حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت‌ها گردیده است. گزارشگری حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی ابزاری جهت پاسخگویی و حساب‌دهی شرکت‌ها در قبال عملکرد و سوددهی خویش است. گزارش‌ها باید اطلاعات بی‌طرفانه‌ای فراهم کنند که به ذی‌نفعان اجازه دهد تا برآورد قابل اطمینانی از عملکرد زیست‌محیطی و اجتماعی سازمان داشته باشند. از سوی دیگر، هدف شرکت‌ها از رویکرد حداکثرسازی سود در گزارشگری مالی سنتی به رویکرد مسئولیت اجتماعی در گزارشگری زیست‌محیطی و اجتماعی تغییر یافته است (وطن‌پرست و همکاران، ۱۴۰۰). کمیته حسابرسی در استقرار و نظارت بر سیاست‌های راهبردی یک شرکت و به دنبال آن بر عملکرد مطلوب یک شرکت نقش اساسی دارد. بنابراین در این پژوهش سعی می‌شود تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و سیاست سود سهام پرداختی شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شود.

امروزه گروه‌های مختلفی از استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی، علاوه بر اطلاعات مالی ارائه شده توسط شرکت‌ها، متقاضی اطلاعات مازاد دیگری در زمینه‌ی اطلاعات غیرمالی می‌باشند. این گروه‌ها، خواهان اطلاعات متفاوتی در زمینه نیروی کار و مسائل مرتبط با محیط‌زیست می‌باشند. در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاران توجه خود را به شیوه‌های حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت‌ها معطوف کرده‌اند. انجام امور مرتبط با این مسائل توسط شرکت‌ها، و افشای آن برای استفاده‌کنندگان، هزینه‌هایی را به شرکت‌ها تحمیل، و منافی را نیز برای آن‌ها به همراه دارد. مطالعات نشان داده است زمانی که شیوه‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی شرکت تزلزل یابد، سرمایه‌گذاران عکس‌العمل منفی نشان می‌دهند (کاپل بلانکارد و پتیت، ۲۰۱۹). بدین ترتیب، فشار سرمایه‌گذاران بر روی مدیران شرکت‌ها برای توجه به افشای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی تصویب قوانین جدیدی را منجر شده است که افشاسازی اطلاعات زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی را در تعدادی از کشورها الزامی می‌سازد. با این وجود، در بسیاری از کشورها از جمله کشور ایران، سیاستی مبتنی بر الزام شرکت‌ها برای افشاسازی عوامل

زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی وجود ندارد (تحریری و افسای، ۱۴۰۰). علاوه بر سرمایه‌گذاران، حسابرس شرکت نیز سوابق زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی شرکت را همواره ارزیابی می‌کند که چگونه ممکن است عملکرد زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی بر صورت‌های مالی شرکت‌ها و سوددهی آنها اثرگذار باشد (بارک و همکاران، ۲۰۱۹). طبق مدل ارزشیابی گوردن، اگر شرکتی نسبت پرداخت سود سهام را افزایش دهد، سود تقسیمی افزایش خواهد یافت و افزایش سود تقسیمی موجب افزایش قیمت سهام می‌شود، اما با افزایش سود تقسیمی، وجوه در دسترس برای سرمایه‌گذاری کاهش خواهد یافت و این موجب کاهش نرخ رشد مورد انتظار خواهد شد و در نهایت منجر به کاهش قیمت سهام می‌شود. در مواردی مانند آلودگی نفتی که شرکت‌ها مقصر دانسته شده‌اند، سهامداران اقدام به فروش سهام و تشکیل صف عرضه سهام نمودند که این امر باعث کاهش شدید بازار سهام شرکت‌های نفتی گردید. همچنین در مواردی که قوانینی بر علیه نیروی کار وضع گردیده است؛ منجر به اقدامات اقشار مختلف کارگری و اعتراضات گسترده در این زمینه شده است.

اگرچه پژوهش‌های متعددی در رابطه با تأثیرات افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی در ایران انجام شده است اما در رابطه با ارتباط افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام شرکت با نقش تعدیلگری کیفیت حسابرسی پژوهش‌های متعددی صورت نگرفته است. همچنین پژوهش‌های متعددی عوامل تعیین‌کننده‌ی سیاست‌های مختلف پرداخت سود سهام، از جمله عوامل بنیادی سطح شرکت، متغیرهای حاکمیت شرکتی و شرایط اقتصادی کلان را شناسایی نمودند. با این حال، هیچ مطالعه‌ای ارتباط تأثیر افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی بر سیاست پرداخت سود سهام شرکت‌ها را بررسی نکرده است. با انگیزه‌ی این شکاف در ادبیات موضوع پژوهش، این پژوهش ارتباط افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بر سیاست پرداخت سود سهام شرکت‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این مطالعه هدف اصلی پاسخ به این سوالات است که آیا کیفیت حسابرسی بر رابطه بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و سیاست سود سهام پرداختی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران موثر است یا خیر؟ و اینکه آیا کیفیت حسابرسی ارتباط بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و سیاست سود سهام پرداختی شرکت را تعدیل می‌کند؟

۲. پیشینه پژوهش

راغب و همکاران (۱۴۰۱) پژوهش "ارائه مؤلفه‌های کیفیت حسابرسی مستقل با تأکید بر رفع نیازهای ذی‌نفعان" را با هدف کشف و شناسایی مؤلفه‌های کیفیت حسابرسی مستقل با تأکید بر رفع نیازهای ذی‌نفعان انجام دادند. پژوهش آنان کیفی، بنیادی، منطبق بر پارادایم تفسیری و دارای رویکرد استقرایی

است. نمونه‌گیری نظری (نمونه‌گیری هدفمند) از جامعه متخصصان دانشگاهی و حرفه حسابرسی مستقل و انجام مصاحبه عمیق با مشارکت کنندگان (با توجه مداوم به شاخص اشباع نظری) انجام شده است. بر اساس یافته‌ها، تأمین نیازهای ذی‌نفعان و برطرف شدن نسبی نارضایتی آنان از کیفیت خدمات ارائه شده در حوزه حسابرسی مستقل، مستلزم به‌کارگیری مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای کیفیت خدمات مؤسسه‌های حسابرسی و حساب‌رسان، کاهش سطح نارضایتی ذی‌نفعان و افزایش سهم نظارتی نهادهای ناظر است. معصومی و همکاران (۱۴۰۱) پژوهش ارتباط سرمایه اجتماعی و خط مشی توزیع سود سهام را در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از تعداد ۱۰۴ شرکت نمونه در دوره‌ی زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ بررسی کردند. در راستای بررسی این موضوع، چهار فرضیه تدوین و با استفاده از الگوهای رگرسیونی چند متغیره مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه بین سرمایه اجتماعی (رابطه با سایر شرکت‌ها و رابطه با دولت) با سیاست پرداخت سود سهام از نظر آماری مثبت و معنادار است. به طور کلی، نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی نقش مهمی در تأثیرگذاری خط مشی توزیع سود سهام ایفا می‌کند. فرح‌آبادی و حیدرپور (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "بررسی تأثیر جهت‌گیری افشای زیست‌محیطی بر عملکرد مالی با تأکید بر اثرات مدیریت سبز تأمین‌کننده و سرمایه ارتباطی" پرداختند. نمونه آماری شامل ۳۹۲ نفر از مدیران و کارشناسان شرکت‌های بورسی بوده که با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده است. نوع پژوهش، از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی و از منظر گردآورده داده‌ها از نوع پژوهش‌های توصیفی-پیمایشی با توصیفی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بوده است. با بررسی نتایج تحلیل‌ها، آزمون فرضیه‌ها نشان داد که جهت‌گیری افشای زیست‌محیطی بر عملکرد مالی تأثیر مثبت دارد. همچنین، جهت‌گیری افشای زیست‌محیطی بر مدیریت سبز تأمین‌کننده تأثیر مثبت دارد. در نهایت اثر تعدیلگری سرمایه ارتباطی بر رابطه بین جهت‌گیری افشای زیست‌محیطی و عملکرد مالی مورد پذیرش واقع شد. به عبارتی اقدام شرکت‌ها در راستای افشای اختیاری (افشای زیست‌محیطی) و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در راستای بهبود افشای اجباری مانند عملکرد مالی هم‌سو است. تحریری و افسای (۱۴۰۰) در مقاله تأثیر افشای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی بر تلاش حسابرس و کیفیت حسابرسی، به بررسی رابطه بین افشای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی شرکت با تلاش حسابرس و کیفیت حسابرسی پرداخته‌اند. به منظور دستیابی به هدف پژوهش، تعداد ۹۷ شرکت از میان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ به روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک و در مجموع ۶۷۹ سال-شرکت جهت انجام تحلیل در نظر گرفته شد. جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش، الگوی رگرسیون چند متغیره و روش حداقل مربعات معمولی بکار گرفته شد. یافته‌ها نشان داد که سطح افشای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی با تلاش حسابرس رابطه منفی دارد.

همچنین رابطه منفی بین سطح افشای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی با کیفیت حسابرسی یافت شد، که این رابطه تحت تأثیر تلاش حسابرسان قرار می‌گیرد. وطن‌پرست و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش عملکرد مسئولیت اجتماعی و افشاء اطلاعات زیست‌محیطی: آزمون نظریه توسعه پایدار با استفاده از منطق فازی، براساس نظریه توسعه پایدار، عملکرد مسئولیت اجتماعی و افشای اطلاعات زیست‌محیطی را مورد بررسی قرار دادند. این پژوهش از طریق تجزیه و تحلیل داده‌های ۸۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در یک دوره زمانی شش ساله (۱۳۹۲-۱۳۹۷) پرداخته است. داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه و همچنین مراجعه به اطلاعات بورس اوراق بهادار، اطلاعات سایت کدال و گزارش‌های هیئت مدیره جمع‌آوری، و از طریق مدلسازی فازی به وسیله نرم‌افزار Expert choice تجزیه و تحلیل گردیده است. یافته‌های حاصل نشان داد که تنها ۲۳ درصد شرکت‌های مورد بررسی درخصوص مسئولیت اجتماعی و افشاء زیست‌محیطی عملکردی بالاتر از حد متوسط داشته‌اند و در بین آنها ایران خودرو از صنعت خودرو و ساخت قطعات برترین عملکرد از آن خود نموده است.

عمار زهید و همکاران (۲۰۲۳) در مقاله‌ای تحت عنوان "افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی، سیاست پرداخت سود سهام و نقش تعدیل‌کننده کیفیت حسابرسی: شواهد تجربی از اروپای غربی" به بررسی رابطه بین افشای محیطی، اجتماعی و حاکمیتی و سیاست‌های تقسیم سود می‌پردازند. این پژوهش بر اساس داده‌های شرکت‌های فهرست شده در اروپای غربی در دوره ۲۰۱۰-۲۰۱۹، انجام شده است. تجزیه و تحلیل رگرسیون پانل رابطه مثبت معنی‌داری بین افشای محیطی، اجتماعی و حاکمیتی پرداخت سود سهام را نشان داده است. بنابراین، شرکت‌هایی با شیوه‌های قوی ESG جهت‌گیری سهامداران خود را ثابت می‌کنند و پرداخت سود سهام خود را حفظ می‌کنند. با این حال، مشارکت در شیوه‌های ESG با کیفیت بالا رشد سود سهام را کند می‌کند. کیفیت حسابرسی همچنین یک اثر تعدیل‌کننده منفی بر پیوندهای ESG و سود سهام در شرکت‌هایی که حسابرسی مالی آنها رایج است، دارد.

گوپتا (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان اثرات پایداری زیست‌محیطی برای ابعاد عملکرد شرکت از طریق توسعه پایداری: رویدادی از هند، به آشکارسازی تأثیر پایداری زیست‌محیطی بر ابعاد عملکرد ۲۰۰ شرکت از شرکت‌های تجاری در هند پرداخت. یافته‌های حاصل از پژوهش وی نشان داد که پایداری زیست‌محیطی بر کلیه ابعاد عملکرد شرکت‌های تجاری اعم از عملکرد مالی، عملکرد مشتری، عملکرد یادگیری و فرآیندهای داخلی تأثیر مثبت و معناداری داشته است.

گاگلر و یورتوگلو (۲۰۱۹) به پژوهشی با عنوان سیستم حاکمیت شرکتی و نسبت‌های سود تقسیمی در آلمان پرداختند. آنان در این پژوهش درباره سود سهام، انگیزه شرکت‌ها و هزینه‌نمایندگی به مطالعه پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که سود تقسیمی علامتی از وجود تعارض میان سهامداران جزء و

عمده است. همچنین در شرکت‌های با مالکیت متمرکز تعارض میان سهامداران بزرگ و کوچک از مباحث اصلی در حاکمیت شرکتی است. اگر سهامداران جزء در معرض تصرف اموال توسط سهامداران عمده باشند افزایش در سود تقسیمی باعث کاهش وجوه تحت کنترل سهامداران عمده شده و در نتیجه سبب افزایش ارزش بازار شرکت می‌شود.

میتون (۲۰۱۸)، در پژوهشی با عنوان نظام حاکمیت شرکتی و سیاست تقسیم سود در بازارهای نوظهور پرداخت. نتایج میتون نشان داد شرکت‌هایی که حاکمیت شرکتی قوی دارند، پرداخت سود تقسیمی آنها بالاتر خواهدرفت. علاوه بر این، ارتباط منفی میان پرداخت‌های سود تقسیمی و فرصت‌های رشد در میان شرکت‌ها موجب راهبردی بهتر و قوی‌تر است. در واقع شرکت‌هایی که حاکمیت شرکتی قوی‌تری دارند، سودآورتر هستند اما سودآوری زیاد فقط بخشی از پرداخت سودهای تقسیمی بالاتر را توضیح می‌دهد.

۳. فرضیه‌های پژوهش

- بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام، ارتباط معنی‌دار وجود دارد.
- کیفیت حسابرسی، ارتباط بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام را بصورت معنی‌دار تعدیل می‌کند.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف و نتیجه اجرای آن، یک پژوهش کاربردی است. همچنین این پژوهش در زمره پژوهش‌های همبستگی قرار دارد و به مطالعه حدود تغییرات متغیر وابسته با توجه به حدود تغییرات متغیرهای مستقل می‌پردازد. بنابراین روش پژوهش از نظر ماهیت و محتوایی یک پژوهش از نوع همبستگی می‌باشد که برای کشف همبستگی بین متغیرها به روش پس‌رویدادی (علی-مقایسه‌ای) عمل می‌شود. از منظر منطبق اجرا، یک پژوهش قیاسی و از منظر بُعد زمانی، یک پژوهش طولی است.

۱,۴. جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

جدول ۱. غربالگری جامعه آماری

تعداد شرکت‌ها	شرح
۵۰۰	کل شرکت‌ها
(۱۵۴)	دوره مالی شرکت‌هایی که منتهی به پایان اسفند ماه نبودند.
(۸۳)	سهام شرکت در سه ماهه منتهی به پایان سال مالی حداقل یک بار معامله شده باشد.
(۴۸)	جزء شرکت‌های واسطه‌گری مالی، سرمایه‌گذاری، نهادهای پولی بانکی و هلدینگ نباشند.
(۴۹)	اطلاعات آنها در دسترس باشد.
(۱۷)	جزء شرکت‌های زیان‌ده نباشند.
۱۴۹	تعداد نمونه

۲.۴. مدل‌ها و متغیرهای پژوهش

جهت اندازه‌گیری فرضیه اول از مدل رگرسیون زیر استفاده می‌گردد:

$$Div_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 ESG_{it} + \beta_2 BSize_{it} + \beta_3 BInde_{it} + \beta_4 CEOD_{it} + \beta_5 FL_{it} + \beta_6 Size_{it} + \beta_7 SG_{it} + \beta_8 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

جهت اندازه‌گیری فرضیه دوم نیز از مدل رگرسیون زیر استفاده می‌گردد:

$$Div_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 ESG_{it} + \beta_2 BigAud_{it} + \beta_3 BigAud_{it} * ESG_{it} + \beta_4 BSize_{it} + \beta_5 BInde_{it} + \beta_6 CEOD_{it} + \beta_7 FL_{it} + \beta_8 Size_{it} + \beta_9 SG_{it} + \beta_{10} ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

❖ در ادامه نحوه محاسبه متغیرها تشریح می‌شود.

سیاست سود سهام پرداختی (Div):

در این پژوهش سیاست سود سهام پرداختی، به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. پژوهش‌های مرتبط با سیاست تقسیم سود، از شاخص‌های مختلفی در اندازه‌گیری آن استفاده کرده‌اند، در این پژوهش مطابق با پژوهش‌های بنلملی (۲۰۱۹) و شیخ و همکاران (۲۰۲۱) از رابطه زیر استفاده می‌شود.

$$Div_{Payout} = \left(\frac{Dividend\ Paid}{Total\ Assets} \right) * 100$$

سطح افشای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG):

در این پژوهش برای محاسبه میزان گزارشگری زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی از الگوی وزنی که فخاری و همکاران (۱۳۹۶) برای سنجش میزان گزارشگری زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی شرکت‌های فعال در بازار سرمایه ایران ارائه دادند استفاده می‌شود. بدین صورت که بر اساس چک لیست پژوهش مذکور، گزارشات هیئت مدیره به دقت مورد تحلیل محتوا قرار گرفته و در صورت وجود هر شاخص برای آن امتیاز ۱ و در غیر این صورت امتیاز صفر در نظر گرفته می‌شود. الگوی وزنی مورد استفاده در این پژوهش به شرح زیر است:

$$ESG = 0/337E + 0/388S + 0/275G$$

E نمایانگر نمره بعد زیست‌محیطی؛ S نمایانگر نمره بعد اجتماعی و G نمایانگر نمره بعد حاکمیتی است.

کیفیت حسابرسی (BigAud):

در صورتی که حسابرس شرکت، سازمان حسابرسی باشد عدد ۱ و در غیر اینصورت، صفر اطلاق می‌گردد.

متغیرهای کنترلی

BSIZE: تعداد اعضای هیئت مدیره

BInde: تعداد مدیران مستقل هیئت مدیره

CEOD: دوگانگی وظایف مدیرعامل در هیئت مدیره

FL: اهرم مالی

Size: اندازه شرکت

SG: رشد فروش

ROA: نرخ بازده دارایی‌ها

۵. یافته‌های پژوهش

۵.۱. آمار توصیفی

به منظور بررسی مشخصات عمومی متغیرها و تجزیه و تحلیل دقیق آن‌ها، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. جدول ۲ آمار توصیفی داده‌های مربوط به متغیرهای مورد استفاده در پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	میانگین	میانگین	بیشترین	کمترین	چولگی	کشیدگی
پرداخت سود سهام	۰/۱۲۷	۰/۱۰۵	۰/۸۷۹	-۰/۴۰۴	۰/۷۳۷	۴/۵۱۸

نام متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	چولگی	کشیدگی
اندازه شرکت	۱۴/۴۹۸	۱۴/۳۳۹	۲۰/۱۸۳	۱۱/۰۳۵	۰/۷۹۰	۴/۳۰۱
اهرم مالی	۰/۵۵۷	۰/۵۶۴	۱/۵۶۵	۰/۰۱۲	۰/۰۳۶	۳/۳۳۰
نرخ بازده دارایی‌ها	۶/۰۲۰	۷/۸۵۷	۱۴/۸۰۹	۵/۶۰۹	۰/۶۳۶	۱/۱۶۳
رشد فروش	۷/۳۰۲	۵/۰۴۳	۱۸/۰۳۰	۸/۵۲۰	۰/۶۱۸	۱/۲۲۳

از مهم‌ترین پارامترهای پراکندگی، انحراف معیار است. مقدار این پارامتر در آمار توصیفی کلی، برای اندازه شرکت برابر با ۱/۴۲۷ و برای پرداخت سود سهام برابر با ۰/۱۵۰ می‌باشد که نشان می‌دهد این دو متغیر به ترتیب دارای بیشترین و کمترین انحراف معیار هستند. چولگی معیاری از تقارن یا عدم تقارن تابع توزیع می‌باشد. برای یک توزیع کاملاً متقارن چولگی صفر و برای یک توزیع نامتقارن با کشیدگی به سمت مقادیر بالاتر چولگی مثبت و برای توزیع نامتقارن با کشیدگی به سمت مقادیر کوچکتر مقدار چولگی منفی است. بطور کلی چنانچه چولگی متغیر در بازه $+۰/۵$ و $-۰/۵$ باشد؛ این متغیر به توزیع نرمال نزدیک است. در بین متغیرهای پژوهش فقط متغیر اهرم مالی در این بازه قرار دارد و به توزیع نرمال نزدیک است پس داده‌ها از توزیع غیرنرمال برخوردارند. بطور کلی اگر کشیدگی متغیری برابر با عدد ۳ باشد این متغیر به توزیع نرمال نزدیک خواهد بود. در بین متغیرهای پژوهش فقط متغیر اهرم مالی به لحاظ کشیدگی تقریباً برابر با ۳ می‌باشد. بی‌شک یکی از مهم‌ترین استفاده‌ای که می‌توان از جدول آمار توصیفی داشت، قضاوت در مورد نرمال یا غیرنرمال بودن داده‌ها است. مشاهده مقادیر ارائه‌شده برای چولگی و کشیدگی نشان می‌دهد که احتمالاً داده‌ها از توزیع غیرنرمال پیروی می‌کنند. سطح اندازه‌گیری برخی از متغیرها شامل مقیاس اسمی و رتبه‌ای می‌باشد که برای متغیرهای کیفی به کار می‌روند. این متغیرها معمولاً دو وجهی یا چندوجهی می‌باشند و استفاده از شاخص‌های میانگین، انحراف معیار و ضریب چولگی و کشیدگی برای توصیف آنها مناسب نمی‌باشند. زیرا، استفاده از این شاخص‌ها برای متغیرهای کیفی منطقی نیست. برای توصیف این‌گونه متغیرها می‌بایست از مد و درصد فراوانی بهره بگیرید. درصد فراوانی برای یک متغیر دو وجهی بیان می‌کند که چند درصد از داده‌های یک متغیر دارای کد ۱ و چند درصد دارای کد صفر می‌باشند.

جدول ۳. توزیع فراوانی متغیر افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی

عنوان	فراوانی	درصد فراوانی
شرکت‌های بدون افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی	۱۲۳۵	۸۲/۸۹
شرکت‌های با افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی	۲۵۵	۱۷/۱۱
جمع	۱۴۹۰	۱۰۰

جدول ۴. توزیع فراوانی متغیر کیفیت حسابرسی و اعضای هیئت مدیره کامل و اعضای هیئت مدیره مستقل

عنوان	فراوانی	درصد فراوانی
شرکت‌های دارای کیفیت حسابرسی	۴۶۳	۳۱/۰۸
شرکت‌های بدون کیفیت حسابرسی	۱۰۲۷	۶۸/۹۲
جمع	۱۴۹۰	۱۰۰
شرکت‌های دارای تعداد اعضای هیئت مدیره کامل	۱۱۳۰	۷۵/۸۳
شرکت‌های دارای تعداد اعضای هیئت مدیره متفاوت	۳۶۰	۲۴/۱۷
جمع	۱۴۹۰	۱۰۰
شرکت‌های دارای تعداد اعضای هیئت مدیره مستقل	۵۰۷	۳۴/۰۲
شرکت‌های دارای تعداد اعضای هیئت مدیره غیر مستقل	۹۸۳	۶۵/۹۸
جمع	۱۴۹۰	۱۰۰

۲,۵. آزمون تشخیص توزیع نرمال داده‌ها

به منظور بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش از آزمون جارکوبرا استفاده شده است. در این آزمون هرگاه سطح معنی‌داری کمتر از ۵ درصد یا ۰/۰۵ باشد نشان دهنده توزیع نرمال نمی‌باشد:

جدول ۵. نتایج آزمون توزیع نرمال

نام متغیر	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
پرداخت سود سهام	۱۹/۴۸۴	۰/۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی			متغیر کیفی
کیفیت حسابرسی			متغیر کیفی
اندازه شرکت	۱۸/۲۲۴	۰/۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
اهرم مالی	۴/۹۵۸	۰/۰۸۳	توزیع نرمال دارد
نرخ بازده دارایی‌ها	۱۲۹/۳۰۸	۰/۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
رشد فروش	۳۳/۸۵۹	۰/۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
تعداد اعضای هیئت مدیره			متغیر کیفی
تعداد مدیران مستقل هیئت مدیره			متغیر کیفی
دوگانگی وظایف مدیرعامل در هیئت مدیره			متغیر کیفی

طبق نتایج آزمون مشاهده می‌شود که سطح معناداری همه متغیرها (بجز متغیر اهرم مالی) کمتر از ۵ درصد می‌باشد لذا دارای توزیع نرمال نیستند. طبق قضیه حد مرکزی چنانچه تعداد مشاهدات بیش از ۳۰ مشاهده باشد، نیازی به برقراری فرض نرمال بودن نیست.

۳.۵. ضریب همبستگی

ضریب همبستگی یکی از معیارهای مورد استفاده در تعیین همبستگی دو متغیر می‌باشد. مفهوم معنی‌داری در همبستگی این است که آیا همبستگی بدست آمده بین دو متغیر را می‌توان شانس و تصادفی دانست یا واقعاً نشان می‌دهد بین دو متغیر همبستگی وجود دارد. این موضوع که عدد به دست آمده معنی دار است یا نه از خود عدد به دست آمده بااهمیت‌تر است (مومنی و فعال قیومی، ۱۳۸۷). به طور کلی ضرایب همبستگی بین منفی ۱ تا مثبت ۱ تغییر می‌کنند و رابطه بین دو متغیر می‌تواند مثبت یا منفی باشد. در صورتی که داده‌های پژوهش از توزیع نرمال برخوردار نباشند از همبستگی اسپیرمن و در صورتی که داده‌های پژوهش از توزیع نرمال برخوردار باشند از همبستگی پیرسون استفاده می‌گردد.

جدول ۶. ضریب همبستگی

تعداد اعضای هیئت مدیره	نرخ بازده داراییها	رشد فروش	اهرم مالی	اندازه شرکت	کیفیت حسابرسی	افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی	پرداخت سود سهام	ضرایب همبستگی
							۱	پرداخت سود سهام
						۱	۰/۰۵۵	افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی
					۱	۰/۰۶۵	- ۰/۰۰۹	کیفیت حسابرسی
				۱	۰/۰۱۷	۰/۰۳۵	۰/۱۶۸	اندازه شرکت
			۱	۰/۰۹۰	۰/۱۳۷	۰/۰۲۲	-۰/۵۵۵	اهرم مالی
		۱	۰/۱۳۹	۰/۰۱۶	۰/۰۴۲	۰/۰۱۷	۰/۱۸۹	رشد فروش
	۱	-۰/۰۹۰	۰/۰۶۱۲	-۰/۰۷۶	- ۰/۰۲۸	۰/۰۲۴	-۰/۰۵۸	نرخ بازده داراییها
۱	۰/۰۲۸	۰/۰۸۶	۰/۲۹۴	۰/۰۹۸	۰/۴۳۵	۰/۶۴۷	۰/۰۷۲	تعداد اعضای هیئت مدیره

مشاهده می‌شود که هیچ یک از ضرایب بین متغیرهای مستقل بیش از ۸۰ درصد نیست و این مورد بیانگر عدم وجود همبستگی شدید بین متغیرهای مستقل است و هم خطی ساده وجود ندارد و برای بررسی هم خطی چندگانه از آزمون تورم واریانس استفاده شده که نتایج نشان داد هم خطی چندگانه نیز بین متغیرهای مستقل وجود ندارد.

۴,۵. آزمون مانایی متغیرها

یکی از نکاتی که باید همیشه قبل از برازش مدل‌ها در نظر داشت بررسی مانایی متغیرهای پژوهش می‌باشد. نامانایی متغیرها یا به عبارتی تصادفی بودن سری زمانی متغیرها منجر به کاذب شدن مدل رگرسیونی برآورد شده می‌گردد.

جدول ۷. آزمون مانایی (هادری) متغیرهای پژوهش

نام متغیر	آماره آزمون	معناداری	نتیجه
پرداخت سود سهام	۱۰/۹۰۸	۰/۰۰۰	مانا است
افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی		متغیر کیفی	
کیفیت حسابرسی		متغیر کیفی	
اندازه شرکت	۲۰/۵۲۴	۰/۰۲۰	مانا است
اهرم مالی	۱۲/۸۴۰	۰/۰۰۰	مانا است
نرخ بازده دارایی‌ها	۱۷/۸۰۳	۰/۰۰۹	مانا است
رشد فروش	۴/۴۶۱	۰/۰۳۸	مانا است
تعداد اعضای هیئت مدیره		متغیر کیفی	
تعداد مدیران مستقل هیئت مدیره		متغیر کیفی	
دوگانگی وظایف مدیرعامل در هیئت مدیره		متغیر کیفی	

با توجه به جدول شماره ۷ مشاهده می‌شود سطح معناداری همه متغیرها کمتر از ۵ درصد بوده و بیانگر مانا بودن متغیرهاست.

۵,۵. آزمون F لیمر (چاو) و آزمون هاسمن

آزمون اف-لیمر برای انتخاب بین روش‌های رگرسیون پول دیتا (تلفیقی) و رگرسیون با اثرات ثابت استفاده می‌شود. در صورتی که میزان معناداری آماره‌ی چاو کمتر از سطح ۰/۰۵ باشد، داده‌های تابلویی (پانل دیتا) انتخاب می‌شود. در این حالت برای تشخیص اثرات ثابت یا تصادفی، باید آزمون هاسمن نیز انجام شود.

جدول ۸. نتایج آزمون اف لیمر (چاو)

نام مدل	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
مدل اول	۷/۴۷۶	۰/۰۰۰	داده‌های تابلویی
مدل دوم	۷/۵۹۹	۰/۰۰۰	داده‌های تابلویی

با توجه به جدول ۸، چون سطح معناداری آزمون اف لیمر در مدل‌های پژوهش کمتر از ۵ درصد است، از این رو رویکرد داده‌های تابلویی در مقابل رویکرد داده‌های تلفیقی مورد پذیرش قرار می‌گیرند.

جدول ۹. نتایج آزمون هاسمن

نام مدل	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
مدل اول	۱۱/۴۳۳	۰/۰۴۳	اثرات ثابت عرض از مبدأ
مدل دوم	۲۱/۵۹۲	۰/۰۰۳	اثرات ثابت عرض از مبدأ

با توجه به جدول ۹، چون سطح معناداری آزمون در مدل‌های پژوهش کمتر از ۵ درصد است، از این رو اثرات ثابت عرض از مبدأ در مقابل اثرات تصادفی مورد پذیرش قرار می‌گیرند.

۶.۵. نتایج آزمون فرضیه‌ها

طبق فرضیه اول؛ بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام ارتباط مستقیم معناداری وجود دارد.

جدول ۱۰. تخمین نهایی مدل رگرسیونی اول

متغیرها	ضرایب	انحراف استاندارد ضرایب	آماره t	سطح معناداری
افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی	۰/۳۹۶	۰/۰۵۲	۷/۵۶۴	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۹۰	۰/۰۱۵	۵/۹۰۱	۰/۰۰۰
اهرم مالی	-۰/۴۹	۰/۰۱۲	-۳۷/۰۱۱	۰/۰۰۰
نرخ بازده دارایی‌ها	۰/۲۵۶	۰/۰۳۰	۸/۴۸۶	۰/۰۰۰
رشد فروش	۰/۰۰۵	۰/۰۰۲	۲/۵۷۵	۰/۰۱۰
تعداد اعضای هیئت مدیره	۰/۰۸۴	۰/۰۱۳	۴/۰۸۶	۰/۰۰۰
تعداد مدیران مستقل هیئت مدیره	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	۱/۹۴۰	۰/۰۰۸

متغیرها	ضرایب	انحراف استاندارد ضرایب	آماره t	سطح معناداری
دوگانگی وظایف مدیرعامل در هیئت مدیره	۰/۱۸۷۶	۰/۰۲۶	۷/۶۶۱	۰/۰۰۲
عرض از مبدأ	-۰/۹۴۳	۰/۲۲۱	-۴/۲۶۳	۰/۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۴۴۱		
آماره فیشر - سطح معناداری		۱۰۲/۸۶۴		۰/۰۰۰
دوربین واتسون		۱/۸۹۹		

نتیجه فرضیه: با توجه به اینکه متغیر افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی دارای ضریب مثبت و سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است از این رو می‌توان گفت که بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام ارتباط مستقیم و معناداری وجود دارد یعنی با افزایش افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی، پرداخت سود سهام نیز افزایش می‌یابد.

کیفیت برآزش مدل: ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۴۴ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل توانسته‌اند ۴۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. آماره فیشر دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد می‌باشد از این رو می‌توان گفت که مدل برآزش شده از اعتبار کافی برخوردار است. همچنین آماره دوربین واتسون مابین ۱/۵ و ۲/۵ است و نشان از نبود خودهمبستگی مرتبه اول در مدل می‌باشد.

طبق فرضیه دوم؛ کیفیت حسابرسی ارتباط بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام را تعدیل می‌کند.

جدول ۱۱. تخمین نهایی مدل رگرسیونی دوم

متغیرها	ضرایب	انحراف استاندارد ضرایب	آماره t	سطح معناداری
افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی	۰/۳۰۲	۰/۰۵۶	۵/۳۵۰	۰/۰۰۰
کیفیت حسابرسی	-۰/۰۰۸	۰/۰۰۳	-۲/۳۴۸	۰/۰۱۹
افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی × کیفیت حسابرسی	-۰/۲۰۳	۰/۰۳۰	-۶/۶۲۴	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۵۸	۰/۰۱۹	۳/۰۱۶	۰/۰۰۲

متغیرها	ضرایب	انحراف استاندارد ضرایب	آماره t	سطح معناداری
اهرم مالی	-۰/۴۲۲	۰/۰۱۸	-۲۲/۵۵۶	۰/۰۰۰
نرخ بازده دارایی‌ها	۰/۲۰۸	۰/۰۴۱	۴/۸۵۲	۰/۰۰۰
رشد فروش	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	۲/۳۴۸	۰/۰۱۹
تعداد اعضای هیئت مدیره	۰/۰۹۹	۰/۰۳۲	۳/۰۷۴	۰/۰۰۴
تعداد مدیران مستقل هیئت مدیره	۰/۰۲۶	۰/۰۱۲	۲/۰۰۰	۰/۰۰۱
دوگانگی وظایف مدیرعامل در هیئت مدیره	-۰/۰۲۲	۰/۰۳۰	-۲۸/۳۳۶	۰/۰۰۰
عرض از مبدا	-۰/۴۸۹	۰/۲۷۵	-۱/۷۷۶	۰/۰۷۶
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۴۵			
آماره فیشر - سطح معناداری	۷۳/۴۵۸		۰/۰۰۰	
دوربین واتسون	۲/۰۰۳			

نتیجه فرضیه: با توجه به اینکه متغیر نشانگر اثر تعاملی (افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی، کیفیت حسابرسی) دارای ضریب منفی و سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است از این رو می‌توان گفت که کیفیت حسابرسی ارتباط بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام را تعدیل و تضعیف می‌کند.

کیفیت برازش مدل: ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۶۴ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل توانسته‌اند ۶۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. آماره فیشر دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد می‌باشد از این رو می‌توان گفت که مدل برازش شده از اعتبار کافی برخوردار است. همچنین آماره دوربین واتسون مابین ۱/۵ و ۲/۵ است و نشان از نبود خودهمبستگی مرتبه اول در مدل می‌باشد.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست‌محیطی (ESG) و سیاست سود سهام پرداختی در نمونه‌های متشکل از ۱۴۹ شرکت طی بازه زمانی ۱۳۹۱ الی ۱۴۰۰ پرداخت.

هدف از آزمون فرضیه اول بررسی ارتباط سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. با توجه به اینکه متغیر سطح

افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی دارای ضریب مثبت و سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است از این رو می‌توان گفت که بین سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام ارتباط مستقیم و معناداری وجود دارد. ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۴۴ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل توانسته‌اند ۴۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. آماره فیشر دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد می‌باشد از این رو می‌توان گفت که مدل برازش شده از اعتبار کافی برخوردار است. همچنین آماره دوربین واتسون مابین $1/5$ و $2/5$ است و نشان از نبود خودهمبستگی مرتبه اول در مدل می‌باشد.

با پذیرفته شدن فرضیه اول این نتیجه حاصل شد که سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی با پرداخت سود سهام رابطه مستقیم و معناداری دارد. نتایج کسب شده از این پژوهش نشان می‌دهد علاوه بر مسائل مالی و مرتبط با عملیات مالی که می‌توانند بر سود و بازده مالی تأثیرگذار باشند، بین میزان تغییرات سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی با ابعاد عملکرد مالی یعنی پرداخت سود سهام شرکت‌ها ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. تئوری‌های مرتبط و موجود در زمینه مسائل حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی، همانند تئوری اقتصاد سیاسی، تئوری مشروعیت و تئوری ذی‌نفعان تأکید کننده این موضوع می‌باشند. یافته‌های این پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش‌های صورت گرفته در خارج از کشور توسط عمار زهید و همکاران (۲۰۲۳)، گوپتا (۲۰۲۰)، سانگ و همکاران (۲۰۱۷) و سالوسکی و زولچ (۲۰۱۵) و پژوهش‌های داخلی شفيعی و همکاران (۱۳۹۵)، فرح آبادی و حیدرپور (۱۴۰۱) مطابقت دارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش شفيعی و همکاران نشان داد تغییرات در میزان افشای مسئولیت اجتماعی و زیست‌محیطی با ابعاد ارزیابی عملکرد مالی و نسبت سود عملیاتی رابطه دارد. این نتایج نشان می‌دهد در ایران نیز شرکت‌ها با توجه به انتظارات و خواسته‌های جامعه پیوسته درصدد ارتقای موقعیت خود در انظار و افکار عمومی و در واقع پذیرش مسئولیت زیست‌محیطی و اجتماعی می‌باشند و این امر بر عملکرد مالی آنها تأثیرگذار است. وجود ارتباط افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی با پرداخت سود سهام در شرکت‌ها سبب می‌شود بارقه‌های امید در زمینه حفظ محیط زیست و دستیابی به استانداردهای جهانی در حفظ محیط‌زیست نیز در ایران مشاهده شود. البته وجود مقررات آمرانه، همانند جرایم مالیات بر ارزش افزوده به دلیل آلاینده‌گی شرکت‌ها بر این موضوع بی تأثیر نبوده و سبب بهبود توجه به گزارشگری و افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی در ایران گردیده است.

با این وجود، نتیجه پژوهش حاضر با پژوهش سالوسکی و زولچ (۲۰۱۵) و آتان و همکاران (۲۰۱۸) مشابه نیست. آتان و همکاران در بررسی تأثیر عوامل محیطی، اجتماعی و حاکمیتی شرکت بر عملکرد مالی شرکت در شرکت‌های مالزی به این نتیجه رسیدند که ارتباط معنی‌داری بین عوامل محیطی و اجتماعی و سودآوری و ارزش شرکت وجود ندارد. سالوسکی و زولچ (۲۰۱۵) در پژوهش خویش به بررسی ارتباط

بین میزان افشاء مسئولیت اجتماعی شرکتی و کیفیت سود پرداختند. نتیجه این پژوهش حاکی از آن است که روند رو به رشد شرکت‌ها در خصوص افشاء اطلاعات مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها لزوماً منجر به افزایش کیفیت سود نمی‌شود و یک ارتباط منفی بین میزان افشاء مسئولیت اجتماعی شرکت و کیفیت سود وجود دارد.

هدف از فرضیه دوم بررسی اینکه کیفیت حسابرسی ارتباط بین سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام را تعدیل می‌کند. با توجه به اینکه متغیر نشانگر اثر تعاملی (افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی \times کیفیت حسابرسی) دارای ضریب منفی و سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است از این رو می‌توان گفت که کیفیت حسابرسی ارتباط بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام را تعدیل می‌کند یعنی موجب تضعیف این رابطه می‌شود. ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۶۴ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل توانسته اند ۶۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. آماره فیشر دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد می‌باشد از این رو می‌توان گفت که مدل برازش شده از اعتبار کافی برخوردار است. همچنین آماره دوربین واتسون مابین ۱/۵ و ۲/۵ است و نشان از نبود خودهمبستگی مرتبه اول در مدل می‌باشد. همچنین در فرضیه دوم تایید شد که کیفیت حسابرسی ارتباط بین سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام شرکت را تعدیل می‌کند. به عبارتی کیفیت حسابرسی ارتباط بین سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام را نزولی خواهد کرد. بسیاری از پژوهش‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که اطلاعات حسابرسی شده (به ویژه سود) در مورد سودآوری آتی و پرداخت سود شرکت آگاهی‌بخش سرمایه‌گذاران است و از طرفی، کنترل‌های قوی با کیفیت حسابرسی بالا یک عنصر مهم در دستیابی به گزارشگری مالی با کیفیت و قابل اتکا می‌باشد. در نتیجه، وجود کیفیت حسابرسی بالای کمیته حسابرسی، احتمالاً روی درک سرمایه‌گذاران از قابلیت اتکای سود حسابداری (عملکرد شرکت) تأثیر منفی خواهد گذاشت. در صورت وجود نقاط ضعف در حسابرسی‌ها، توانایی شرکت در پرداخت سود بالای سهام خود کاهش می‌یابد.

نتایج آزمون فرضیات پژوهش با نتایج برخی پژوهش‌ها مانند عمار زهید و همکاران (۲۰۲۳)، بارک و همکاران (۲۰۱۹)، راغب و همکاران (۱۴۰۱)، تحریری و افسای (۱۴۰۰) و پورزمانی و پزشکی (۱۳۹۸) مشابه است. از جمله این پژوهش‌ها می‌توان به پژوهش عمار زهید و همکاران (۲۰۲۳) اشاره نمود. این محققین به این نتیجه رسیدند که هر چه کیفیت حسابرسی بااهمیت بیشتر باشد، ارتباط بین سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام به طور معناداری کمتر است. آنان در مقاله‌ای تحت عنوان "افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی، سیاست پرداخت سود سهام و نقش تعدیل‌کننده کیفیت حسابرسی: شواهد تجربی از اروپای غربی" بیان نمودند که کیفیت حسابرسی یک اثر تعدیل‌کننده

منفی بر پیوندهای افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و سود سهام در شرکت‌هایی که حسابرسی مالی آنها رایج است، دارد.

۱.۶. پیشنهادات کاربردی

با توجه به نتیجه فرضیه اول مبتنی بر اینکه بین سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام ارتباط مستقیم معناداری وجود دارد به مدیران شرکت‌ها و سازمان‌ها پیشنهاد می‌شود که:

میزان پرداخت سود سهام شرکت و تغییرات آنها از جمله عوامل مهمی است که ذی‌نفعان مختلف شرکت، اعم از اعتباردهندگان، سرمایه‌گذاران، مدیران، دولت و سایر افرادی که تحت تأثیر فعالیت‌های شرکت قرار دارند یا بر آن تأثیر می‌گذارند، به آن توجه دارند. سود سهام شرکت از آن جهت برای ذی‌نفعان حائز اهمیت است که بیانگر بازده سرمایه‌گذاری‌ها و نتیجه فعالیت‌های شرکت در یک دوره معین بوده و مبنای تصمیم‌گیری‌های آنها برای انجام مبادلات با شرکت است. لذا با توجه به اهمیت بالای این متغیر و نتایج این پژوهش، به سرمایه‌گذاران و سهامداران توصیه می‌شود علاوه بر اینکه بر میزان پرداخت سود سهام شرکت و تغییرات آنها در طی دوره‌های مالی توجه اساسی شود سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی نیز مورد توجه قرار گیرد زیرا با افزایش سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی سود پرداختی شرکت‌ها نیز افزایش می‌یابد.

با توجه به نتیجه فرضیه دوم مبتنی بر اینکه کیفیت حسابرسی ارتباط بین افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی و پرداخت سود سهام را تعدیل می‌کند به مدیران شرکت‌ها و سازمان‌ها پیشنهاد می‌شود که: به منظور بهبود پرداخت سود و نیز ارزش آفرینی پایدار و بلندمدت شرکت‌ها در ایران پیشنهاد می‌گردد از یک سو جهت کیفیت حسابرسی‌های بهتر، بر اجرای دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار نظارت گردد و از سوی دیگر، شرکت‌ها با استفاده از دستورالعمل مذکور که با چارچوب جهانی کنترل‌های داخلی کوزو مشابه است، به افزایش کیفیت و اثربخشی کنترل‌های داخلی خود اقدام نمایند.

به سرمایه‌گذاران و سهامداران توصیه می‌شود در شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری کنند که سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی بالایی دارند چون این شرکت‌ها با سطح افشای حاکمیتی، اجتماعی و زیست‌محیطی بالا و نقش بسزایی که کیفیت حسابرسی در عملکرد بهتر ایفا می‌کند، سود بیشتری کسب می‌کنند و پرداخت سود بالاتری خواهند داشت.

منابع

- پزشک، یاسمن؛ پورزمانی، زهرا. (۱۳۹۸). فصلی بودن حسابرسی، کیفیت افشاء اطلاعات و کیفیت حسابرسی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۸(۲۹)، ۵۷-۷۰.
- تحریری، آرش؛ افسای، اکرم. (۱۴۰۰). تأثیر افشای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی بر تلاش حسابرسان و کیفیت حسابرسی. دانش حسابداری، ۱۲(۳)، ۶۹-۸۸.
- شفیعی، حسین؛ خدای پور، احمد؛ دستگیر، محسن. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین تغییرات سطح افشای مسائل زیست‌محیطی و اجتماعی با شاخص‌های سودآوری با استفاده از شاخص KLD. دانش حسابداری مالی، ۳(۴)، ۴۳-۶۴.
- قنبری قلعه رودخانی، مصطفی؛ وطن‌پرست، محمدرضا؛ آزادی، کیهان. (۱۴۰۰). عملکرد مسئولیت اجتماعی و افشاء اطلاعات زیست‌محیطی: آزمون نظریه توسعه پایدار با استفاده از منطق فازی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۰(۴۰)، ۸۹-۱۰۵.
- محمدزاده مقدم، محمدباقر؛ نقدی، سجاد؛ اسماعیلی، جواد. (۱۳۹۶). تأثیر کیفیت سود بر سیاست تقسیم سود. پژوهش حسابداری، ۸(۱)، ۱۵۷-۱۷۶.
- Andres, C., Betzer, A., & Goergen, M. (2017). Dividend Policy, Corporate Control and the Tax Status of the Controlling Shareholder. (No. 2012-006). Schumpeter Discussion Papers.
- Benlemlih, M. (2019). Corporate social responsibility and dividend policy. *Research in International Business and Finance*, 47, 114–138.
- Burke, J., Hoitash, R., & Hoitash, U. (2019). Auditor response to negative media coverage of client environmental, social, and governance practices. *Accounting Horizons*, 33(3), 1–23.
- Capelle-Blancard, G., & Petit, A. (2019). Every little helps? ESG news and stock market reaction. *Journal of Business Ethics*, 57(2), 543–565.
- Chay, J. B., & Suh, J. (2016). Payout Policy and Cash-Flow Uncertainty. *Journal of Financial Economics*, 33, 88–107.
- Chen, Y. S., Chiu, S. C., Lin, S., & Wu, K. H. (2019). Corporate social responsibility and income smoothing: Supply chain perspectives. *Journal of Business Research*, (97), 76-93.
- Deephouse, D. L. (2000). Media reputation as a strategic resource: An integration of mass communication and resource-based theories. *Journal of Management and Governance*, 26(6), 1091–1112.
- Gugler, K., & Yurtoglo, J. (2019). Dividend, corporate monitors and Agency costs. *the financial review*, 40, 37-65.

- Gupta, A. K., & Gupta, N. (2020). Effect of corporate environmental sustainability on dimensions of firm performance – Towards sustainable development: Evidence from India. *Journal of Cleaner Production*, 253, 119948.
- Lintner, J. (1956). Distribution of Incomes of Corporations Among Dividends. *American Economic Review*, 46(3), 97-113.
- Liu, X., & Zhang, C. (2017). Corporate governance, social responsibility information disclosure, and enterprise value in China. *Journal of Cleaner Production*, 142(20), 1075- 1084.
- Miller, H., & Franco, M. (1961). Dividend Policy, Growth, and the Valuation of Shares. *Journal of Business*, 34(2), 411-433.
- Moradi, J., Sirani, M., & Sayah, M. (2010). Earnings quality and dividend payout policy. *Financial Accounting and Auditing Research*, 2(6), 135-151. (in Persian).
- Sheikh, M. F., Bhutta, A. I., Rehman, B., Bazil, M., & Hassan, A. (2021). Corporate social responsibility and dividend policy: A strategic choice in family firms. *Journal of Family Business Management*, 12(2), 296-315.
- Zahid, R. A., Taran, A., Khan, M. K., & Chersan, I. C. (2023). ESG, dividend payout policy and the moderating role of audit quality: Empirical evidence from Western Europe. *Borsa Istanbul Review*, 23(2), 350–367.
- Zahid, R. M. A., Khan, M. K., Anwar, W., & Maqsood, U. S. (2022). The role of audit quality in the ESG-corporate financial performance nexus: Empirical evidence from Western European companies. *Borsa Istanbul Review*. <https://doi.org/10.1016/j.bir.2022.08.011>